

Қозыбаев С.Қ.,
Сұлтанова Н.Е.

Қазақ баспасөзіндегі қазақ-орыс тілдерінің өзара дамуы

Бұл мақалада қазіргі ақпараттық қоғамдағы қазақ-орыс тілдерінің алатын орны, әлеуметтік маңызы мен жеке дара қазақ баспасөзіндегі дамуы сынды мәселелер қозғалған. Екі тілдің қатар қолдануы барысындағы пайда болған билингвизм термині аясындағы баспасөз беттерінен айқын мысалдар келтіріле отырып, қоғамдық мән-маңызы мен келеңсіз жақтары анықталған. Қазақ-орыс тілдерінің өзара ықпалдастығының басталу тарихы өте ертеден екендігін айта келе, екі тілдің бүгінгі қолданыс ерекшеліктері сараланған. Одан өзге, біздің еліміздің ақпарат кеңістігі тікелей Ресей ақпарат көзімен байланысты екендігі жазылған. Бұл факторды екі тармақта қарастыра отырып, бірін, Қазақстан медиа кеңістігі мен баспасөз басылымдары Ресей ақпараттарын тасымалдайды деп қорытса, екіншісі қазақстандық медиакеңістіктің қазақтілді болмауы ресейлік ақпараттың Қазақстанға еркін енуіне себепкер болып отыр деп түйіндеген.

Түйін сөздер: баспасөз, газет-журнал, ақпарат, билингвизм, қоғам, қостілділік, саясат.

Kozybaev S.K.,
Sultanova N.

Development of the Kazakh and Russian languages in Kazakh press

This article focuses on issues such as development, social significance, and the role of the Kazakh-Russian Language in the Information Society and in the Kazakh press. The information on the new term bilingualism due to the use of two languages simultaneously, and provides examples from the public. Decrees both pluses and minuses bilingualism. Communication of the Kazakh-Russian language nachilis a long time ago, and to this day they are used in fast modern society as well as in the press. The article also considering this relationship in two factors: the first – a relationship in transmission of information media spaces of Kazakhstan, which is realized through Russia; The second factor is not the full development of the Kazakh language in the media space, which allows free use of Russian language in the media.

Key words: print, information, newspaper and magazine, information, bilingualism, society, bilingualism policy.

Козыбаев С.К.,
Султанова Н.Е.

Развитие казахского и русского языков в казахской прессе

В статье рассматриваются проблемы развития, социальное значение и роль казахского и русского языков в информационном обществе и, конкретно, в казахской прессе. Дана информация о новом понятии билингвизма, выраженном в использовании двух языков одновременно. Указаны плюсы и минусы двуязычия. Взаимосвязь и взаимодействие казахского и русского языков существует давно и по сей день они используются в современном обществе, равно как и в прессе. В статье данную связь рассматривают в двух факторах: первый – это зависимость отечественного медиапространства от информационного продукта соседней России; второй фактор выражается в недостаточном развитии казахского языка в медиапространстве Казахстана, что дает приоритеты русскому языку свободно использоваться в СМИ.

Ключевые слова: печать, газеты-журналы, информация, билингвизм, общество, двуязычие, политика.

ҚАЗАҚ БАСПА- СӨЗІНДЕГІ ҚАЗАҚ- ОРЫС ТІЛДЕРІНІҢ ӨЗАРА ДАМУЫ

Еліміздің қазақтармен қатар бірнеше ұлт диаспорасынан тұратын қоғамы соңғы жылдардағы саяси-экономикалық үдерістердің әсерінен бірталай өзгеріске ұшырады. Ол болса, қоғамның ұлттық-әлеуметтік құрамына мұқият назар аударуды қажет етеді. Біздің қоғамдағы тілді тұтынушылардың арасалмағы – әр алуан. Қазақ тілділердің дені ауылдық жерлерде тұратын болса, тек орыс тілінде және қазақша-орысша бірдей сөйлей алатындардың басым көпшілігі қалада немесе қалаға жақын елді мекендерде тұрады. Екі тілді бірдей білетіндер отбасында қазақ тілінде сөйлесе де, жұмыста және тағы басқадай жерлерде, көбінесе, орыс тілін пайдаланады. Сол себептен, қазіргі таңда тілдің қоғамдық қызметінің басымдығы мен пәрменділігін айқындайтын қала тұрғындарының тілі орысша болып отыр.

Өмір шындығы қостілділіктің (билингвизм) қалыптасуы әртүрлі болатынын көрсетеді. Бұл ретте қостілділіктің белгілі бір қарым-қатынастық жағдайға (қызметтік, кәсіптік, қажеттілік, мәжбүрлік, тілдік орта т.б.) байланысты қалыптасқан түрі бізде ерекше орында. Еліміздің қостілді (қазақша-орысша) азаматтары қоғамдық-әлеуметтік қарым-қатынастың түрлі жағдайы мен мақсатына байланысты бәлкендей дайындықсыз, ешқандай қиналыссыз бір тілден екінші тілге еркін ауысып, екі тілді бірдей қолдана береді. Бұл ерекшелік, негізінен, қазақтарға тән. Әрине, бұның «қос тіл – қос қанатың» деген мақсаттағы өзіндік артықшылығы бар екені рас. Елбасы сөзімен айтсақ: «Қазақтардың жаппай қос тілді болуы – оларға осы заманғы ақпарат тасқынына жол ашатын ғажайып құбылыс» [1, 15 б.].

Сондай-ақ, бұның жағымсыз жағы да бар екені жасырын емес. Бұл мәселеге кезінде заманымыздың заңғар жазушысы, академик М. Әуезов назар аударған екен. Ол өзінің «Ана тіл әдебиетін сүйіндер» деген мақаласында орыс тіліне тым беріліп кеткен қазақ азаматтарын сынға алып, тіліміз бен әдебиетіміздің қадір-қасиетін айта келе, кез келген саналы азамат өз ана тілін жақсы білуге міндетті деген талап қояды. «Өз тілін, әдебиетін білмеген, қадірлемеген адам толық мәнді интеллигент емес деуге болады. Себебі, ол қандайлық білімді болса да, рухани ой тәрбиесінде сынаржақ болады» – дейді.

Қазақ тілінен орыс тіліне енген көркем әдебиетте қолданылып жүрген, орыс тілді адамдардың бәріне қазіргі

күнде түсінікті сөздер де кездеседі. Олардың қатарында айтыс, акын, аксақал, арак, бешбармак, малахай, той, чапан, джайлау, казы, кумыс, шужук, т.б. сөздер жатады. Ғылыми әдебиеттерде және публицистика саласында қолданылып жүрген «шашу – яство из курта, баурсаков, сладостей и сушеного творога; кыстау – зимнее пастбище, тор – почетное место в жилище, толкан – толокно из злаков» сияқты түсініктемелерді де кездестіреміз. Олардың айқын көрінісі бұқаралық ақпарат құралдары болып табылады. Ондағы газет-журнал аттары, телеканалдағы күнделікті бағдарламалардың атаулары (программы «Болашак», «Дарын», газета «Дидар», радио «Шалкар», аттестат о среднем образовании «Алтын белгі», магазин «Жастар», санаторий «Коктем», движение «Алаш», партия «Нур Отан»), сан түрлі тақырыптағы мақалалар («Идея молодости нашей – движение «Алаш»» («Казахстанская правда» № 4-5, 09.01.2009), «Болашак – наш «мост» за океан» («Казахстанская правда» № 12, 17.01.2009), «Энергичный черлидинг «Барыса» («Казахстанская правда» № 4-5, 09.01.2009), «Иримшик на смену йогурту» – «Казахстанская правда», № 6, 2009)).

Қазақстан қостілді: қазақ тілі – мемлекеттік тіл, орыс тілі – ресми тіл. Мұндай тілдік саясаттың формуласы барлық елдерге тән. Бір тіл өзіне тән бір функцияны атқарса, мемлекеттегі екінші тіл тағы бір өзіндік бір саяси-әлеуметтік функцияны атқарады. Қазақстанда қазақ тілі – мемлекеттік тіл. Бұл заңмен бекітілген статус. Ал орыс тілі ресми тіл, бұл да заңмен бекітілген, алайда орыс тілінің мемлекеттегі екі үлкен функциясын айтуға болады: бірі – ұлтаралық қатынас тілі, екіншісі – халықаралық қатынас тілі. Соңғы функцияны орыс тілі ағылшын тілімен қатар атқарады. Рас, орыс тілі еліміздегі ұлттардың өзара қатынас тіліне айналған (1989 жылғы тіл заңында айқындалған ұлтаралық қатынас қызметі ретінде танылғаннан бері), бірақ орыс тілі бұл қызметті қазақ тілімен қатар атқаруда. Дәстүрлі принцип бойынша, Қазақстан қазақ халқының мемлекеті болғандықтан қазақ тілі барлық функцияны негізгі міндетіне айналдырған бірден-бір тіл болуы қажет еді. Алайда орыс тілінің өлшемін айқындап отырған үлкен факторлар мен себептер бар. Бұлар айтарлықтай мәселелер. Әсер етуші факторларды сыртқы және ішкі деп бөліп қарастырсақ болады [2, 16 б.]. Сыртқы факторлар:

Біріншіден, қазақ елі Ресей Федерациясымен шекаралас және саяси-экономикалық жағынан

әрі әріптес, әрі одақтас. Қазақстан мен Ресей 178 салада өзара әріптес. Біздің Ресеймен тығыз қарым-қатынасқа түсуіміздің өзі сыртқы фактор бойынша орыс тілінің рөлін айқындап тұрған ең негізгі көрсеткіш. Ресейдің саяси кеңістігі бүкіл ТМД елдерін құрап отыр. Орыс тілі тек ТМД кеңістігіне ғана әсер етіп отырған жоқ. Орыс тілі ЕуроОдақтың саясат жүргізетін саяси тілдерінің бірі. Орыс тілі әлемдегі ең кең таралған 6 тілдің құрамына енеді. Сондықтан Ресеймен шекаралас Қазақстанға орыс тілінің ықпалы басқа елдерге қарағанда амплитудалық күйде болуы заңды. Тек Ресей саяси державасының дүрілі саябырсығанда, күші әлсірегенде ғана орыс тілінің әлемдік ықпалы төмендемек. Соның ішінде Қазақстан үшін де.

Екіншіден, біздің еліміздің ақпарат кеңістігі тікелей Ресей ақпарат көзімен байланысты. Бұл факторды екі тармақта қарастырсақ болады. Бірі, Қазақстан медиа кеңістігі мен баспасөз басылымдары Ресей ақпараттарын тасымалдайды. Мәселен, бізде Ресей телеарналарының тікелей трансляциясы жүреді. Сондықтан қазақстандықтар ресей шоу-бизнесі мен саясатын, жаңалықтарын, саясаткерлері мен қайраткерлерін жақсы біледі (отандыққа қарағанда!). Кең таралған «Дискавери» және өзге де танымал әлемдік телеарналарды қазақ тілінде сөйлете алмай отырмыз. Қазақстандық медиакеңістіктің қазақтілді болмауы Ресейлік ақпараттың Қазақстанға еркін енуіне себепкер болып отыр. Шетелдіктер тілді, тіпті, субтитрмен оқытатын тәжірибе барлығын ескерсек, таза тілде сайраған тікелей эфирдің адам тіл үйренісіне қатты әсер ететіні белгілі. Сонымен қатар қазақстандықтар ресейлік (752 журнал, 214 газет) өзге басылымдарға жазылып, оқырманы болып есептеледі. Екінші, Қазақстан интернет ресурстары тікелей Ресейдің орыс тілді интернет ақпаратымен байланысты. Ал Ресей ақпарат қоймасы Еуропа, АҚШ-тың ақпараттарымен қамтамасыз етіледі. Демек, бұл жерде орыс тілінің делдалдық қызметте тұрғанын байқауға болады. Ресей ақпарат аумағымен қазақстандық мүдденің жұмыс істеуін екі сипатта көруге болады: бірі – Ресей ақпаратын тікелей еш өзгеріске ұшыратпай тікелей тасымалдау, бұнымен телеарналар мен интернет жұмыс жасайды; екіншісі – Ресей орыс тілді ақпаратын баламалау, аудару және интерпретациялау тәсілімен әкелу. Бұл екі сипат та орыс тіліне тәуелділік тудырып отыр [3.10 б].

Үшіншіден, ғылым. Ғылым саласы қашан да ғылыми дүниелерді тиімді жеткізетін әрі кең

көлемде тарататын тиімділігі жоғары тілді немесе әлемдік ғылымды игеретін икемді тілді қажет ететіні белгілі. Біз ғылыми негізделген, ғылыми стандарт пен нормаға ие орыс тілін ғылыми кеңістікке шығатын көпір ретінде аламыз. Және Ресей ғылымымен де тығыз байланыстамыз. Көптеген жаратылыстану және гуманитарлық ғылымдары Ресей ғылымының аспектілерімен қарастырамыз, тіпті, филологияны да. Орыс тілі – әлемдік ғылыми қауымдастыққа қауыштыратын жол. Қазірде әлемдік ғылым тілі – ағылшын тілі. Әлемдік жаңалықтар ағылшын тілінде жазылып, ғылыми форум-конференциялар ағылшын тілінде өтеді. Орыс тілі осынау ғылыми кеңістікке мүмкіндік береді. Осы тұста да орыс тілінің делдалдық қызметі туралы айтсақ болады. Бұл жерде орыс тілі Қазақстанда ағылшын тілімен қатар қызмет атқарып тұр. Ағылшын тілі Қазақстан үшін де ақпарат тілі мен ғылым тіліне айналып барады. Тіпті Ресей ғылымы да ағылшын тілінің ықпалына бой алдыруда. Сыртқы экстрафакторлардың барлығы Ресейдің ықпалымен туып отыр.

Ішкі факторлар сыртқы факторларға қарағанда маңызды орын алады. Ішкі саясатта орыс тілі толығымен өзінің әлеуметтік функциясын сақтаған. Еліміздегі орыс тілінің орнын айқындап тұрған ішкі факторларды қарастырсақ болады [4, 32 б.].

Біріншіден, қазақстандықтардың орыс тілді дискурспен жақсы таныстығы, яғни Қазақстан халқының орыс тілін жақсы меңгергендігі, қазақ тілімен қатар орыс тілінің де «тасымалдаушысы» болып отыр. Статистика бойынша, Қазақстан халқының 94,4%-ы орыс тілін ауызша формада түсінеді, ал 84,8%-ы орыс тілін жақсы деңгейде меңгерген. Орыс тілі – елімізде славян халықтары мен қазақ халқының меңгерген тілі. Сондықтан орыс тілі 1989 жылғы заңда актіленген ұлтаралық қатынас тілі функциясын әлі атқарып тұр. Болашақта бұл функцияның рөлін атқарушы қазақ тілі болуы қажет. Кез келген тілдің кез келген ортада қолданыс құбылысын айқындайтын екі үлкен жағдай бар: бірі – демографиялық, екінші – коммуникациялық жағдай. Бұл тұрғыдан Қазақстанда орыс тілінің аталған екі жағдайы да тұрақты. Қазақстанда орыс тілінің коммуникациялық рөлі басым [5, 576].

Екіншіден, мемлекетте БАҚ пен ақпарат таратушы көздердің көп бөлігі орыс тілінде болып отыр. Қазақстандағы 2300 тіркелген басылымдардың тек 5/1-і (18%-ы) ғана мемлекеттік тілде көрінеді, ал қалған бөлігі орыс тілді басылымдардың еншісіне көшіп отыр

(басқа тілде шығатын басылымдар саны аз). Республикалық газеттердің 40%-ы орыс тілінде, 37,7%-ы қазақ тілінде, 14,5%-ы басқа тілдерде жарияланған. Әрине, басылымдар да сұранысқа жұмыс жасайтындықтан, елімізде орыс тілді басылымдарға халықтың сұранысы басым екенін аңғаруға болады. Сонымен қатар ақпарат таратушы интернеттің негізгі тілі елімізде орыс тілі. Қазақсандық Inet-тің басым көпшілігі орыс тілді сайттардан тұрады. Тікелей интернетке шығатын тіл де орыс тілі [4, 45 б.].

Үшіншіден, биліктің көзқарасы. Қазақстандық билік тікелей орыс тілінің қолданысына мүдделі болып отыр. Бұл жағынан Қазақстан Украина елінде болып жатқан жағдаймен ұқсас. Украина билігі де орыс тілін қолдап отыр, билік иелері елде орыс тілінің қолданысына мүдделі болып отыр. Қазақстанда да дәл осы жағдай. Биліктің тарапынан қабылданған шешімдер мен ұсыныстар мемлекеттің тікелей саяси климатына, соның ішінде тілдік саясатына әсер ететіні белгілі.

Төртіншіден, еліміздегі орыс тілінің ресми статусы. Бұл ең үлкен айқындаушы фактор. Заңдық тұрғыдан бекітілген құжат бойынша және мемлекеттік бағдарлама бойынша орыс тілінің мемлекетте нақты құқықтық қызметі бар. Қазақстан ТМД елдері ішінде ең бірінші болып орыс тіліне ресми статус берген мемлекет. Мемлекеттің тілдерді дамыту концепциясы бойынша Қазақстанда тілдердің функцияналдылығын пропорциялы түрде ұстау әрі біртұтас тілдік кеңістік құру көзделген. Үш тұғырлы тіл саясаты да соның ішінде орыс тілін қолдауға арналған [6, 37 б.]. Әсіресе, білім мен ғылым саласында тілдердің тиімділігі қажет екені рас. Бұл тұрғыдан біртұтас ғылыми кеңістікке жол аша алатын әрі білім саласында да көптеген тиімді қырлары бар орыс тілі Қазақстан үшін кәсіби мақсатта қажет екені түсінікті.

Алайда, осы тұста әлемде де орын алып отырған ұлттық мүдде мен мемлекеттік мүдденің қарама-қарсылығы туралы да айтса болады. Мемлекеттік мүдде бойынша ғаламдасу, әлемдік даму деңгейіне жету жолдарын алға тарту мақсатында қабылдаған шаралары мен ұлттық сана-сезімді қалыптастыруды қарымына алған ұлттық ұстаным-мүдденің өзара тоқайластық танытуы көптеген елдерге тән құбылыс болып отыр. Орыс тілі халықтың батысқа еліктеуін тікелей жүзеге асырып отыр. Қазір елімізде қостілді буын қалыптасып келе жатыр. Олардың көп бөлігі – қазақ халқы. Алайда мынаны түсінген жөн: орыс тілін қазақ тілімен қатар білу – бұл құзіреттілік, қабілеттілік. Қашан да

бір тілді қосымша білу тұлға тарапынан үлкен басымдылық екені белгілі. Сол сияқты халқымыздың қостілді болуы да оның басымдылығын, яғни білім алуында да, әлемді, дүниені тануда да қарымдылығын танытады. Тек ұлттық психологияны сіндіру үшін халқымыздың ұрпағына бірінші болып ана тілді үйрету қажет. Кейін келіп қана өзге тілдерді игерген жөн (Ахмет Байтұрсынұлы балаға 12 жасқа дейін өз тілінде ғана білім беруді айтқан, дәл осындай тәжірибе жапон елінде қолданылады).

Тілдегі өзгерістер мен жаңалықтар жайдан-жай пайда бола салмайды. Оны тілді тұтынушылардың түрлі қажеттілігі туғызады. Олардың түрлі қоғамдық іс-әрекет кезіндегі тілді қолдануы – тілдік жүйедегі өзгерістердің шынайы сипатын көрсетеді. Тілдің қоғамдық қызметі әр тілдің өзіндік ерекшеліктерін айқындаумен қатар тілдік құралдар дәстүрлі қолданысына да әсер етеді, оның үстемдігі мен пәрменділігін де айқындайды [4, 71 б.].

Баспасөз – төртінші билік деген бар. Шынайылығында оның халықтың санасын толық билеп алу мүмкіндігі бар. Соған байланысты мемлекет тарапынан БАҚ-та үлкен қолдау көрсетілді. 2000 жылы елімізде 128 мемлекеттік емес баспа үйлері, 43 телерадиокомпаниялар қызмет етті. Жалпы алғанда осы жылы орта есеппен елімізде үлкенді-кішілі 1177 БАҚ тіркелген болатын. Шет тілдеріндегі (ағылшын, неміс, француз, корей тілдерінде) баспалар ашыла бастады. Бұл ашылулар мемлекетіміздің ақпараттық кеңістігін кеңейтуге зор үлесін қосты, сонымен бірге жастар қауымының көзін ашуға, санасына жетуге өз септігін тигізді.

БАҚ-тың тілі туралы 1999 жылғы қабылданған заң бойынша:

- Бұқаралық ақпарат құралдары мемлекеттік және өзге тілдерде таралады;
- Мемлекеттік тілдегі телерадиобағдарламалардың саны жағынан өзге тілді бағдарламалардың санынан аз болмау керек [7, 5 б.].

2001 жылғы мәліметтерге сүйенсек, Қазақстанда БАҚ саны 1373-ті құрады. Олардың ішінде қазақ тілді газет-журналдардың саны 186 болса, орыс тілді 526-ны құрады. Қазақстанды тұрғылықты мекендеушілердің саны 50 %-дан асса да (олардың басым көпшілігі оралмандардың артуына байланысты), қазақ тілді БАҚ-тың саны аса өзгеріске ұшырамады. Соған байланысты 2001 жылы заңнамаға өзгерістер енгізілді. Өзге тілді трансляцияларларға шектеу қойылып, олардың уақыт шеңберіндегі үлесі 20%-дан аспау керектілігі ескертілді.

Қазақ-орыс тілдеріндегі сөзжасамдық ықпалдастықтың төмендегідей ерекшеліктерді көрсетуге болады:

- Қазақ сөздерінің орыс тілінің сөзжасамдық жүйесі негізінде жасалып жүрген сөздер лексикамызда баршылық. Мысалы, жаңа астанамыздың атауы орыс тілінің сөзжасамдық жүйесіне бағынып, сол арқылы қолданысқа еніп жүр. Бірақ тілдік қолданысқа әлі де бір жүйеге келіп, бірыңғайлық болған жоқ. Астана қаласының тұрғындарын «астаныцы» деп атау халық арасында кездеседі. Ал тура мағынаға сай (2001 жылғы КТК телеарнасының экспресс-сұрау кезінде нақтыланған) атау «астанчане» сөзі болатын. Ал «Хабар» телеарнасында «Томирис – коренная астанчанка» деп қолданылған. Жазушы И. Щеголихин «Рахат» арнасында бағдарлама барысында «астанайцы» деп атаған. Бұдан өзге халық арасында «жители Астаны, жители новой столицы, жители северной столицы» сынды сөз тіркестері де қатар қолданылуда. Аналогиялық аспектіде қарасақ, Қарағанды тұрғындарын – «карагандинцы» деп атасақ, Астана тұрғындарын да «астанинцы» деп атау ойға қонымды сияқты. Бірақ бұл атаудың халықтар арасында қолданысқа толықтай енбеуінің бірден бір себебі «астанинцы» және «сатанинцы» сөзімен тұлғалық ұқсастықтарының болуында деген ойдамын. Сол сияқты «астанийский» сөзі «астанайский» болып та қолданылуды жиі кездестіруге болады. Мысалы, "Время" газетінде «как шутят астанайские острословы» деген сөйлем басылған.

Сөзжасамдық үрдістер көптеген сөзжасамдық ұялардың пайда болуына әкеледі. Мысалы «бешбармак» сөзінен сын есім де (сочни бешбармачные), етістік те (бешбармачить) жасалады. Қазақ тілді түбірлердің орыс тілінің сөзжасамдық жүйесі арқылы жасалғандығын байқаймыз. Мысалы, агашки, акимствовать, акимовщина, акимчики, токализация, т.б. Қазіргі ауызекі сөйлеу кезінде: вступала власть агашек, элиты, т.е. власть неформальная; политический заказ агашек; сейчас Казахстан вполне заслуживает звания «страны развитого агаизма»; газет-журнал беттерінде осындай жолмен жасалған сөздер де жеткілікті: Кулмаханов поедет акимствовать в Талдыкорган («Время»). «Акимовщина» сөзі жемқорлық деген мағынаны білдіреді. Ерікті сайлау жүйесінде «независимой от акимовщины» атты тіркестер жиі қолданылады [8, 24 б.].

Бүгінгі күні еліміздің қоғамдық-саяси өмірімен байланысты орыс тіліне қазақ тілінен

ауысып келген сөздер, оларды сөзжасамдық тәсілдер арқылы пайда болған жаңа сөздер көптеп қолданысқа енуде. Мысалы, младобаи, младодемократы, младотюрки, т.б. сынды сөздердің тілімізде 90-шы жылдары өте кең таралған болатын. Тіпті БАҚ-та: Мухтар Аблязов, безусловно, одна из самых ярких фигур когорты так называемых младотюрков («Время»); Нурлан Джамбулович «родом» из стана младобаев («Время»). Бұл сөздер 1990-2000 жылдар аралығында ең актив сөздердің қатарына жатқан. Бұл сөздің пайда болуын

тілшілер 1998 жылғы КТК арнасындағы ең үздік бағдарламалардың бірі болған «Портрет недели» хабарымен байланыстырады. Кезекті хабардың бірінде «эра младотюрков» атты тіркес алғаш қолданылды, осы кезден кейін дереу түрде халық арасында кең таралды деп көрсетеді. «Мегаполис» газетінде тіпті бұл сөзге толықтай анықтама берген: Младотюрки практическ и сплошь выходцы из Старшего и Среднего жуза; Младотюрки и те, кто вызвал их к жизни, – это и есть те, кто принимает в Казахстане всякое мало-мальское важное решение (1.08.2012.7 б.).

Әдебиеттер

1. Назарбаев Н.Ә. Тоталитарлықтан – саяси тұрақтылыққа және демократиялық Қазақстанға // «Егемен Қазақстан» газеті, 1997.
2. Алтынбекова О.Б. Степень владения русским языком как вторым: результаты социолингвистического исследования // Вестник КазНУ. Серия филологическая. – 2006.
3. Шайбакова Д.Д. Функционирование неорганического языка в полиэтническом обществе: фил.ғыл.док. ... дисс. – Алматы, 2006. – 272 б.
4. Алматы қаласының тілдік ахуалды әлеуметтік зерттеу және мониторингі. – Алматы, 2012.
5. Алтынбекова О. Билингвизм типологиясы туралы // Қазақ тілі мен әдебиеті. – 2006. – №6. – Б. 115-122.
6. Назарбаев Н.Ә. Тарих толқынында. – Алматы: Жібек жолы, 2010.
7. Чайковская Н.Н., Осенмук Л.П. О некоторых тенденциях влияния казахского языка на русский язык в Казахстане. Усть-Каменогорск, 2008.
8. О государственной ономастической комиссии при Правительстве Республики Казахстан. Постановление Правительства Республики Казахстан от 21 апреля 1998 г. №368.

References

1. Nazarbayev N.. Totalitarian – political stability and democratic Kazakhstan. Newspaper "Kazakhstanskaya Pravda", 1997.
2. Altynbekova O. B. the level of proficiency in the Russian language as the second: results of a sociolinguistic study // Vestnik KazNU. Philological series. – 2006.
3. Shibakawa D. D. Inorganic the Functioning of language in multi-ethnic society: Phil.scientific.Doc. ... Diss. –Almaty, 2006. – 272.
4. Monitoring and sociological research on the language situation in Almaty. – Almaty, 2012.
5. Altynbekova O. Typology of bilingualism // Russian language and literature. – 2006. – No. 6. – B. 115-122.
6. Nazarbayev N.. In the stream of history. Almaty: Zhibek Zholy, 2010.
7. Chaykovskaya N. N., Osenmuk, L. P. some trends of influence of the Kazakh language in Russian language in Kazakhstan. Ust-Kamenogorsk, 2008.
8. About the state onomastic Commission under the Government of the Republic of Kazakhstan. The government of the Republic of Kazakhstan dated April 21, 1998 the Ordination. No. 368.